

9

הרשע

תניא לקוטי אמרים | פרק יא

כשם שהנפש הבהמית בנויה כהשתקפות של הנפש האלוקית, כך גם שתי מדרגות הרשע בנויות כהשתקפות של שתי מדרגות הצדיק, על פי הכלל "את זה לעומת זה עשה האלוקים".

רשע שאינו גמור

מבין שתי מדרגות הרשע, הגבוהה יותר היא מדרגת "רשע וטוב לו". זהו אדם שלנפשו הבהמית יש שליטה מסוימת, קטנה או גדולה, על נפשו האלוקית.

במדרגה זו יכול להיכלל אדם עובד ה', שכל מעשיו ודיבוריו הם אך ורק לרצון ה', אלא שלעיתים רחוקות הוא חוטא בהרהורי עבירה.

גם אדם שמעשיו, דיבוריו ומחשבותיו כולם לשם שמים, אך לפעמים הוא בטל מלימוד תורה, נקרא רשע שאינו גמור. קל וחומר אדם שלעיתים קרובות חוטא במחשבה, בדיבור ואף במעשה, אך יש בו חרטה על חטאיו.

ההשוואה בין אדם שמבחינת מעשיו דומה מאוד לצדיק, לבין אדם שמעשיו רחוקים מאוד משלמות, וההעמדה של שניהם באותה מדרגה רוחנית, נובעת מן התפיסה שעבודת ה' של האדם אינה נמדדת על פי כמות מעשיו הטובים והרעים, אלא על פי מאזן הכוחות בין שתי הנפשות המתרוצצות בקרבו. כל עוד הטוב אינו שולט על הרע באופן מוחלט, האדם נקרא רשע וטוב לו, גם אם במרבית הזמן ובמרבית ההקשרים מעשיו טובים וישרים. גם אם אדם כזה התחרט על חטאיו, כל עוד אין בליבו ודאות פנימית שלא יחטא יותר לעולם הוא יוגדר כ"רשע שאינו גמור".

על מדרגה זו נאמר "רשעים מלאים חרטות" האדם כואב את נפילותיו ומצטער עליהן מחד, ומאידך אין לו מספיק אמון בטוב שבתוכו שיוכל לגבור על הרע ולנצחו תמיד.

ההגדרה של "רשע וטוב לו", שכולנו, כמעט, נכללים בה, עלולה להיראות מקוממת ומעליבה. נכון, יש בתוכנו עוד אחיזה לרע, יש לנו במה להשתפר, אבל האם מוצדק לכנות אותנו רשעים?

כאן מתגלה תפיסת עולם יסודית שבאה לידי ביטוי בספר התניא: עבודת ה' דורשת קבלת עול והתמסרות שלמה. שליטה של רע, קטן ככל שיהיה, בנפש האדם, יוצרת פער בלתי נסבל בינו לבין האלוקות, עד שאדם שיש בו פער כזה מרגיש רשע, גם אם עשה רק מעט מעשים רעים. כאשר העמדה הנפשית הכנה של אדם מול עצמו ומול בוראו משלימה עם האפשרות שהוא יחטא ויבחר לנתק את עצמו מה', אפילו לזמן קצר, הקשר שלו עם ה' דורש תיקון, והוא נקרא רשע.

החטא איננו סוף פסוק. יש לאדם אפשרות לחזור בתשובה ולתקן את עצמו, אך התיקון השלם צריך לכלול החלטה לבחור בה' בכל פרטי החיים.

הכינוי "רשע שאינו גמור" אינו מגיע מתוך ייאוש מהאדם, אלא מתוך אמון שיש בכוחו לעלות מן המדרגה הזו למדרגה גבוהה יותר, שבה הנפש האלוקית מתגברת על הנפש הבהמית בכל חלקי האישיות ובכל פרטי החיים.

בשולי הדברים ראוי להוסיף עוד הערה: החלוקה לצדיק, בינוני ורשע מתייחסת אמנם למדרגתו הרוחנית של כל אדם, אך אפשר לראות בה גם חלוקה פנימית בתוך האדם עצמו: לכל אדם יש נושאים בעבודת ה' שבהם הוא כצדיק, יש נושאים שבהם הוא כבינוני, ולחלק מן האנשים יש נושאים בעבודת ה' שבהם הם כרשעים.

רשע גמור

כאשר אדם שקוע מאוד ברע, הוא עלול להידרדר לכך שיפסיק לשאוף לתקן את מעשיו ויניח לרע לשלוט בו, ובכך יהפוך לרשע גמור – רשע ורע לו. מדרגה זו מקבילה באופן מנוגד למדרגת הצדיק הגמור, שהרע שבו הפך גם הוא לטוב, אלא שיהודי אינו יכול באמת לעקור את הנפש האלוקית מתוכו, אלא רק להפסיק את השפעתה הישירה עליו. הרשע הגמור אינו מתחרט על מעשיו ואינו מהרהר בתשובה, משום שהטוב שהיה בו אינו קיים עוד בתוכו, אך הוא ממשיך להשפיע עליו מבחוץ, ולהחיות אותו באופן עקיף.

ולכן נאמר בגמרא שהשכינה שורה בכל מקום שיש בו עשרה מישראל, גם אם יש ביניהם רשעים גמורים. גם החטא החמור ביותר אינו יכול לעקור את הנפש האלוקית, חלק הא-לוה ממעל, השוכן על כל אחד מישראל.

וְזֶה לְעֵמֶת זֶה,

רְשָׁע וְטוֹב לוֹ לְעֵמֶת צְדִיק וְרַע לוֹ.

דְּהֵינּוּ, שֶׁהַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחוּ וּבְחֻלָּל הַיָּמִי שֶׁבְּלִבּוֹ, כְּפוּף וּבְטֵל לְגַבֵּי הָרַע מֵהַקְּלָפָה שֶׁבְּחֻלָּל הַשָּׁמַאֲלִי.

וזה מתחלק גם כן לרבבות מדרגות חלקות, בענין פמות ואיכות הבטול וכפיפת הטוב לרע חס ושלום.

יש מי שהכפיפה והבטול אצלו מעט מזער, ואף גם זאת אינו בתמידות, ולא תדיר לפרקים קרובים, אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב, וכובש את העיר קטנה הוא הגוף, אך לא פלו אלא מקצתו לבד, שיהיה סר למשמעתו,

ונעשה לו מרכבה ולבוש, להתלבש בו אחר משלשה לבושיה הנזכרים לעיל. דהינו, או במעשה לבד, לעשות עברות קלות ולא חמורות חס ושלום;

או בדבור לבד, לדבר אבק לשון הרע וליצנות וכהאי גוונא;

או במחשבה לבד, הרהורי עברה הקשים מעברה.

וגם אם אינו מהרהר בעברה לעשותה אלא בענין זווז זכר ונקבה בעולם...

או שהיא שעת הכשר לעסק בתורה והוא מפנה לבו לבטלה, כדתנן באבות: "הנעור בלילה וכו' ומפנה לבו כו'" ורבי חנינא בן חכנאי אומר, הנעור בלילה

והמהלך בדרך יחיד והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו. אבות, ג, ד.

שבאחת מכל אלה, וכיוצא בהן נקרא "רשע" בעת ההיא,

והרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטיאו ומטמאו.

ואחר כך גובר בו הטוב שבנפשו האלהית, ומתחרט ומבקש מחילה וסליחה מה,

וה' יסלח לו, אם שב בתשובה הראויה על פי עצת חכמינו זכרונם לברכה בשלשה חלוקי פפרה שהיה ר' ישמעאל דורש כו', כמו שנתבאר במקום אחר.

ויש מי שהרע גובר בו יותר, ומתלבשים בו כל שלשה לבושים של הרע, ומחטיאו בעברות חמורות יותר, ובעתים קרובים יותר.

אך בינתיים מתחרט, ובאים לו הרהורי תשובה מבחינת הטוב שבנפשו, שמתגבר קצת בינתיים,

אלא שאין לו התגברות כל כך לנצח את הרע לפרש מחטאיו לגמרי להיות "מודה ועוזב".

ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "רשעים מלאים חרטות", שהם רב הרשעים, שיש בחינת טוב בנפשם עדין.

אך מי שאינו מתחרט לעולם, ואין באים לו הרהורי תשובה כלל

– נקרא "רשע ורע לו",
שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו,
כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחינת מקיף עליו
מלמעלה.
ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אכל בי עשרה שכינתא שריא" ובכל מקום
שיש בו עשרה השכינה שורה.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. מי נכלל בהגדרת "רשע וטוב לו"?
2. איך ייתכן לכנות אדם צדיק, שעובד את ה' במחשבה דיבור ומעשה בשלמות אלא שהוא מבטל תורה אחת לחודש – בכינוי החרף "רשע"?
3. מהי מדרגת "רשע ורע לו"?